

DEBATT

Replik till Håkan Eles

Jag är mycket glad att Håkan Eles valde att följa upp min debattartikel i RIG 1/2008. Han är inte bara kun­nig och insatt utan också vänlig i det sätt han väljer att tala om detta på. Det kunde ju tänkas att mitt tvärsäkra uttalande om att det ”i dagsläget endast finns två säkra publicerade fall, där vilda vargar har dödat människor, belagda i kyrkobokföringen” skulle ha förtjänat en något skarpare tillrättavisning. Man bör alltid gå till källan, vilket jag missade i detta fall, eller också välja att uttala sig i mindre bergsäkra ordalag.

Innan jag diskuterar Håkan Eles insiktsfulla arbete med kyrkobokföringen vill jag bara kort kommentera något om de etnologiska uppgifter som kommer fram i Eles artikel. I de frågelistsvar som jag gått igenom förekommer åtminstone i ett svar att ett yngre syskon till det förolyckade barnet förutsätts drunkna i badbaljan. Tvagningen av det yngre syskonet är i första rummet den orsak som gör att det något äldre barnet inte kan följas av någon vuxen när vederbörande skall gå på huset. Samtidigt höjer ju detta andra dödsfall ”sentimental­itetsgraden” avsevärt, som Eles så riktigt påpekar.

I mitt material förekommer också ett singulärt be­lägg för historien om soldaten, vilken blev ihjälripen av vargar, då hans bajonett frusit fast andra gången han blev attackerad och han ånyo skulle värja sig. Säg­nen är nedtecknad i Hedesunda socken i Gästrikland och i detta fall var han en vinternatt på hemväg från ett bröllop. Min f.d. botanik- och dendrologilärare på Skogshögskolan, Börje Drakenberg, fick läsa manuset jag skickat till RIG och lät brevlades mig prompt få veta att han hört en variant av denna sägen under fältarbete i just Jämtland. Den skulle vara absolut sann enligt or­tsbefolkningen. Han fick platsen utpekad för sig.

Mitt etnologiska material visar helt och fullt upp samma bild som den som Håkan Eles anför om björnen. Björnen bör behandlas med respekt och är också det rovdjur som står för skador på vallhjon i frågelistsvaren. Ett par tre svar på ULMA:s fäbodlista (Västerbotten och Lappland) innehöll vidare samstämmiga uppgifter om

att man gärna skickade ut två barn att valla – istället för normalt ett – då björn siktats i grannskapet. Detta för att vallhjonen skulle känna sig tryggare och ha stöd av varandra om björnen kom.

Mot bakgrund av Håkan Eles egna källforskningar i dödböckerna talar han för att ”sakligt redovisa vad vi vet om vargangrepps sällsynthet”, oavsett om vi är för eller emot vargen. Detta är en hedervärd och högst ärlig åsikt som jag själv skulle vilja se realiserad i ett större tvärvetenskapligt projekt.

Här skulle tyngdpunkten ligga i arkivforskning, dels i geografiskt avgränsade områden som är så pass stora att de till ytan omfattar åtminstone 1500 km², vilket är den yta som de sämsta vargreviren idag omfattar och därmed hypotetiskt skulle kunna utgöra ett historiskt vargrevir med tanke på den klenare vilttillgången jag förutsätter rådde. Vidare skulle dessa ”historiska” vargrevir rent geografiskt, till del, läggas i områden där Anna Dahlström genomfört sina boskapsberäkningar. Dels skulle en del av projektet fokusera rikstäckande på alla uppgifter om dödsfall orsakade av varg. Här skulle både folkminnesmaterial samt släktforskningsföreningar utnyttjas. Målsättningen är att med hjälp av bl.a. kyrko­bokföring söka kontrollera uppgifternas sanningshalt på samma sätt som Håkan Eles arbetat.

Ett dylikt projekt – naturligtvis i samarbete med popu­lationsekologer – skulle möjligen kunna föra frågan om vargens farlighet för människan vidare. Rent politiskt tror jag att det är nödvändigt att ha ett sådant underlag till reds när beslut skall tas om den framtida vargstammens förvaltning. Ytterligare attitydstudier av det slag som hittills har utförts kommer inte i sak att tillföra kvalitativt sett större kunskap. Jag har själv under de senaste fyra åren försökt äska medel för historiskt inriktade projekt av ovan beskrivna typ – utan framgång. Surt sa räven – eller kanske vargen?

Örjan Kardell, Vattholma